

Βιο-Περιβάλλον και Τραπεζική Πολιτική

Παναγιώτης Πουλής

Πρόεδρος

Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος

Ελλάς

Οι σύγχρονοι επιχειρηματίες οφείλουν να σεβαστούν την τρέχουσα πραγματικότητα, στη διεθνή αλλά και στην τοπική αγορά, ιδίως με τις αλλαγές που έχουμε παρατηρήσει τα τελευταία πενήντα χρόνια σε ολόκληρο τον κόσμο. Σ' αυτό το πλαίσιο θα ήθελα να συγχάρω τόσο το ΕΒΕΑ όσο και τη Διεθνή Οργάνωση Βιοπολιτικής, που ανέλαβαν αυτή την πολύ σημαντική πρωτοβουλία. Οι χορηγοί βρίσκονται εδώ απλώς για να στηρίξουν την πρωτοβουλία.

Ίσως θα ήταν χρήσιμο να σας ενημερώσω λέγοντάς σας, ότι το 1994 περίπου 50 τράπεζες, συγκεντρωμένες σε έναν όμιλο, ανάμεσα τους και η Εμπορική Τράπεζα, εγκαθίδρυσαν τη Διεθνή Περιβαλλοντική Ένωση Τραπεζών. Πρόσφατα στο Λονδίνο συγκεντρώθηκε αυτός ο όμιλος και στη συνάντηση αυτή συγκροτήθηκε μία πάγια τραπεζική πολιτική, την οποία θα ακολουθήσουν στο μέλλον οι τράπεζες απέναντι στο περιβάλλον.

Η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος καθώς και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτελούν τα χαρακτηριστικά της εποχής μας. Η τεχνολογική ανάπτυξη θεωρείται από ορισμένους ως η κύρια αιτία της περιβαλλοντικής καταστροφής, ενώ άλλοι θεωρούν, ότι αυτή είναι ο μόνος τρόπος για να την εμποδίσουμε.

Οι οικονομολόγοι θεωρούν ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δημιουργείται όταν οι οικονομικοί παράγοντες επιβάλλουν στην κοινωνία μας βεβαρημένο κόστος σε μορφή ρύπανσης. Το ζήτημα είναι, ότι πολλές οικονομικές δραστηριότητες χρησιμοποιούν τεχνολογία, αλλά και περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες και με τον τρόπο αυτό διαταράσσεται η ισορροπία του περιβάλλοντος και εξαντλούνται τα φυσικά αποθέματα. Η συγκεκριμένη παρατήρηση αφορά κυρίως τον επιχειρηματικό κόσμο, ο οποίος θα πρέπει να συμβιβαστεί με την ιδέα της προστασίας του περιβάλλοντος και της αποτροπής της ρύπανσης, καθώς κατανοούμε όλοι, ότι τα περιβαλλοντικά αγαθά και οι υπηρεσίες δεν μας παρέχονται δωρεάν. Στην πραγματικότητα έχουν μία θετική οικονομική αξία, ακόμη και αν δεν την αποδέχονται οι δυνάμεις της αγοράς.

Η λύση είναι να βρεθούν τρόποι να προσαρμοστούν η παραγωγή και η κατανάλωση, ούτως ώστε να συμβαδίζουν με τις δυνατότητες του περιβάλλοντος. Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει όποιοι χαράζουν την πολιτική να φροντίζουν για την παροχή των κατάλληλων κινήτρων, ώστε να γίνεται ορθολογική χρήση των πρώτων υλών και των περιβαλλοντικών αγαθών. Όμως πολλές οικονομικές, περιβαλλοντικές και πολιτικές δυνατότητες είναι ακόμη θεωρητικές, ενώ από την άλλη η βιομηχανία, οι επιχειρήσεις και η τεχνολογία εκπροσωπούν τον "πραγματικό κόσμο." Η απάντηση βρίσκεται σε διοικητικούς και οικονομικούς θεσμούς, οι οποίοι θα καταφέρουν να συνενώσουν τις προηγούμενες αρχές. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις η πρόκληση του τραπεζικού τομέα είναι να δημιουργήσει τους κατάλληλους χρηματοδοτικούς θεσμούς, τους μηχανισμούς και τις πολιτικές που θα βοηθήσουν να δοθεί η απαιτούμενη προτεραιότητα στα περιβαλλοντικά ζητήματα, σε όλα τα είδη οικονομικών δραστηριοτήτων.

Θα πρέπει όλοι να συνειδητοποιήσουμε, πώς η πρόκληση της εποχής μας είναι να διατηρήσουμε το περιβάλλον για τις επόμενες γενιές και να υιοθετήσουμε μία νέα αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Ο,τι μέχρι τώρα θεωρούνταν ως τοπικό ή εθνικό ζήτημα μετατρέπεται πλέον, από τη δεκαετία του '80 και μετά, σε διεθνές και παγκόσμιο. Οι παγκόσμιες ανησυχίες του τέλους της δεκαετίας του '80 εξακολουθούν να αποτελούν ζήτημα για τους ειδικούς, για παράδειγμα το φαινόμενο του θερμοκηπίου δεν θεωρείται ακόμη επιστημονικό γεγονός, και ο ρυθμός μείωσης της βιοποικιλότητας δεν είναι γνωστός. Ενώ όμως τα επιστημονικά δεδομένα είναι απαραίτητα για να αναγνωρίσουμε την έκταση του προβλήματος, είναι επίσης σημαντικό να αλλάξουμε την συμπεριφορά μας, μεταβάλλοντας τις απαιτήσεις μας για περιβαλλοντικές υπηρεσίες και ελέγχοντας την προσφορά τους. Όμως για να έχουμε μία βιώσιμη συμπεριφορά είναι απαραίτητο να αναλύσουμε ορθά τα περιβαλλοντικά ζητήματα και σ' αυτό το έργο ταιριάζει μία ενιαία οικονομική και περιβαλλοντική θεωρία.

Το κόστος ή το κέρδος από τις εκροές στο περιβάλλον είναι στοιχεία, τα οποία δεν αντανάκλονται ακόμη πλήρως στην πραγματική ή προβλέψιμη μελλοντική αγορά. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον αποτελούν εξωτερικό κόστος, που αντιπροσωπεύει ελλείψεις ή χαμένες αγορές, δηλαδή μία αποτυχία της αγοράς. Η ύπαρξη δυσλειτουργίας της αγοράς μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός, ότι για ορισμένες κατηγορίες αγαθών, αγορές απλώς δεν υπάρχουν. Είναι γεγονός, ότι τα περισσότερα περιβαλλοντικά αγαθά δεν αγοράζονται. Δεν μπορούμε να αγοράσουμε τον καθαρό αέρα, τα θαλασινά τοπία ή τη δυνατότητα των τροπικών δασών να διασπούν το διοξείδιο του άνθρακα.

Οι περισσότερες ουσιαστικές αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική δημιουργούν αντιπαράθεση συμφερόντων. Οι πρακτικές πολιτικές απαντήσεις χρειάζονται εξισορρόπηση της αγοράς, αλλά η τελευταία απαιτεί να δώσουμε αξία σε μη αγοραστικά αγαθά, ώστε να δημιουργήσουμε την κατάλληλη πολιτική παρέμβαση. Πρέπει να δημιουργήσουμε τη μεθοδολογία με την οποία θα αξιολογήσουμε τον περιβαλλοντικό πλούτο και τις συνέπειες της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος. Για να λάβουμε αποφάσεις για ζητήματα που επηρεάζουν το περιβάλλον θα πρέπει επίσης να αναζητήσουμε το οικονομικό κόστος οποιασδήποτε δυνατής αλλαγής. Αμέσως ή εμμέσως θα πρέπει να μεταφέρουμε όλες τις αξίες σε μία μονοδιάστατη αξία, για παράδειγμα τη νομισματική, ώστε να μπορέσουμε να τις συγκρίνουμε. Ίσως πολλοί θεωρούν ότι ο περιβαλλοντικός πλούτος δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθεί, αλλά μία τέτοια προσέγγιση δε βοηθά την χάραξη πολιτικής.

Από τη στιγμή που το οικονομικό και κοινωνικό κόστος και όφελος εκφράζονται σε νομισματικές μονάδες, είναι δυνατή η αξιολόγηση των προγραμμάτων με βάση το κοινωνικό κέρδος.

Βέβαια για μεγάλο χρονικό διάστημα επικρατούσε ευρέως η άποψη, ότι είναι πολύ δύσκολο και συχνά αδύνατο να αποδώσουμε εμπειρικά τιμή σε θέματα όπως η ρύπανση των υδάτων και του αέρα. Ωστόσο, χάρη στην πρόοδο των οικονομικών, πολλά αγαθά και υπηρεσίες που στο παρελθόν ανήκαν στην κατηγορία των άυλων, θεωρούνται πλέον μετρήσιμα. Ο κρίσιμος ρόλος που παίζει η περιβαλλοντική αποτίμηση είναι ότι, εξασφαλίζοντας την προώθηση του περιβάλλοντος και αποκαλύπτοντας την πραγματική αξία των υπηρεσιών του, προάγει την βιώσιμη ανάπτυξη.

Ασφαλώς η δυσκολία της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης είναι το γεγονός, ότι ανάπτυξη σημαίνει πρόοδος, η οποία περιλαμβάνει σύμπλοκες αξίες, που μεταβάλλονται συνεχώς. Όμως, πρέπει να υιοθετήσουμε και να προωθήσουμε την ιδέα, ότι το περιβάλλον και η ανάπτυξη θα πρέπει να ενωθούν ώστε να "ελαφρύνουμε τις δικές μας ευθύνες, ως φορέων και διαχειριστών των φυσικών πόρων, απέναντι στις μελλοντικές γενιές". (Παγκόσμια Στρατηγική για την Διατήρηση του Περιβάλλοντος του ΟΗΕ)

Από την άλλη, όταν θα έχουν γίνει οι εκτιμήσεις και έχει ληφθεί η απόφαση, ότι ένα πρόγραμμα ή μία επένδυση είναι κοινωνικά επωφελής, ότι προωθεί την βιώσιμη ανάπτυξη και ότι συμβαδίζει με τους περιβαλλοντικούς στόχους, έχουμε διανύσει μόνο το μισό δρόμο. Ο σχεδιασμός των κατάλληλων μηχανισμών και θεσμών που θα στηρίξουν τέτοια προγράμματα και ενέργειες και θα δημιουργήσουν ευκαιρίες σύμφωνες με τους περιβαλλοντικούς στόχους, είναι το πιο κρίσιμο και αποφασιστικό σημείο.

Η εφαρμογή οικονομικής θεωρίας και πολιτικής σε πραγματικές καταστάσεις είναι δυνατή μόνο μέσα από συγκεκριμένους θεσμούς. Η επερχόμενη περιβαλλοντική κρίση απαιτεί την αναμόρφωση του θεσμικού συστήματος μέσω του οποίου οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί θα ενώσουν τις οικονομικές και τις οικολογικές προοπτικές. Έτσι, η επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων βασίζεται στο ρόλο των χρηματοδοτικών οργανισμών και στην πολιτική τους.

Οι τράπεζες μπορούν να παράσχουν οικονομική βοήθεια στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, και να αναλάβουν δράσεις και ενέργειες, ώστε να επιταχύνουν και πραγματοποιήσουν περιβαλλοντικές επενδύσεις. Η τεχνική υποστήριξη, οι εκπαιδευτικές ομάδες, η υποστήριξη των επενδύσεων και οι τεχνικές εκτίμησης των σχεδίων είναι μερικοί από τους μηχανισμούς με τους οποίους οι τραπεζικοί οργανισμοί μπορούν να βοηθήσουν τον επιχειρηματικό κόσμο, να ξεπεράσει τις δυσκολίες και να εξασφαλίσει τη συμβατότητα με τους αντιρρυπαντικούς ελέγχους.

Ένας άλλος ζωτικής σημασίας ρόλος που μπορούν να παίξουν οι τράπεζες αφορά στην προώθηση των περιβαλλοντικών θεμάτων, λόγω των επαφών τους με ένα τεράστιο αριθμό ανθρώπων καθημερινά. Οι τραπεζικοί οργανισμοί απασχολούν μεγάλο όγκο ανθρώπινου δυναμικού, μέσα στο οποίο υπάρχει μεγάλη ποικιλία και διαφοροποίηση. Υπάρχουν υπάλληλοι με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης, μέτοχοι που ασκούν πολλά και διαφορετικά επαγγέλματα, πελάτες που ποικίλουν από τον μικρότερο καταθέτη έως την μεγαλύτερη βιομηχανία της χώρας. Έρα οι δυνατότητες για να περάσουν μηνύματα στο κοινό είναι τεράστιες. Για παράδειγμα, μπορούν να διακινήσουν πληροφορίες που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, να υιοθετήσουν δράσεις που περιλαμβάνουν την αποτελεσματική χρήση των αποθεμάτων και να προωθήσουν τρόπους ή μεθόδους για την ελαχιστοποίηση της ρύπανσης. Είναι λογικό να συμπεράνουμε ότι η διαρκής ενημέρωση πάνω στα τελευταία επιστημονικά στοιχεία για τα περιβαλλοντικά θέματα θα δώσει μία κοινωνία περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη και σωστά ενημερωμένη.

Μία άλλη σημαντική συνεισφορά της τραπεζικής πολιτικής στην προστασία του περιβάλλοντος είναι η εκτίμηση και η αξιολόγηση κάθε προϊόντος και κάθε επένδυσης που καλούνται να χρηματοδοτήσουν. Όλα τα προγράμματα θα πρέπει σε πρώτη φάση να εξετάζονται από περιβαλλοντικής πλευράς. Ένα αρνητικό αποτέλεσμα αυτής της εξέτασης θα σημαίνει, ότι δεν αναμένεται σημαντική περιβαλλοντική συνέπεια, ενώ ένα θετικό αποτέλεσμα θα δείχνει το αντίθετο. Εάν συμβεί το τελευταίο, τότε θα πρέπει να γίνει μία περιβαλλοντική εκτίμηση και σ' αυτήν την περίπτωση τα προβλεπόμενα αποτελέσματα, θετικά και αρνητικά της προτεινόμενης ενέργειας θα πρέπει να παρουσιαστούν σε μία λεπτομερή μελέτη. Ο σκοπός είναι να βρεθούν μέτρα, που θα ενσωματωθούν στο σχεδιασμό του προγράμματος, ώστε να μειώσουν τα αρνητικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Έτσι οι τραπεζικές αποφάσεις πάνω στο, εάν ένα πρόγραμμα είναι άξιο ή όχι για χρηματοδότηση, πρέπει να βασίζονται στο αποτέλεσμα της ολοκληρωμένης και περιεκτικής ανάλυσης των οικονομικών και κοινωνικών ωφελειών και ζημιών. Ακόμη, αν οι οφειλότες υπερβούν ένα ορισμένο προκαθορισμένο επίπεδο ζημιάς στο περιβάλλον, τότε θα επιβάλλονται οι ανάλογες ποινές, ενώ θα δίνονται επιβραβεύσεις, αν το επίπεδο των ζημιών είναι κατώτερο από το προκαθορισμένο.

Στις περισσότερες οικονομίες η χρηματοδότηση προγραμμάτων εναπόκειται κυρίως στο εσωτερικό τραπεζικό σύστημα, ώστε να ξεπερνούνται οικονομικοί περιορισμοί. Όμως, η ανάγκη για χρηματοδότηση δίνει πάντα στον τραπεζικό τομέα την ευκαιρία να μειώσει την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Καθώς οι περισσότερες βιομηχανίες και εταιρείες είναι πελάτες των τραπεζών, υπάρχει η δυνατότητα να καταγραφεί η ρύπανση, να ελεγχθούν τα επίπεδα των εκπομπών ρύπων ή να παρατηρηθεί, αν τα μέσα παραγωγής συμφωνούν με τα περιβαλλοντικά πρότυπα. Ως αποτέλεσμα, όλες οι ζημιές που προκαλεί η βιομηχανία στο περιβάλλον, ανεξάρτητα από το μέγεθος τους, μπορούν να ελέγχονται συνεχώς και αν είναι απαραίτητο να ρυθμίζονται. Σε περίπτωση που οι βιομηχανίες δεν συμβαδίζουν με τα περιβαλλοντικά όρια ή τους κανόνες, θα πρέπει να δίνονται κίνητρα για επενδύσεις, που θα βοηθήσουν στη διατήρηση των αποθεμάτων, ή για προμήθεια εξοπλισμού, που θα περιορίσει τη ρύπανση.

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, συνεισφορά των τραπεζών στην προστασία του περιβάλλοντος, μπορεί να είναι και η ενίσχυση των περιβαλλοντικών επενδύσεων. Σε πολλές κοινωνίες προβλέπεται ότι ο επιμερισμός των δαπανών αντιρρυπαντικών προγραμμάτων θα γίνεται με βάση την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Συνεπώς κάθε επιχείρηση θα πρέπει να χρησιμοποιεί τους δικούς της πόρους για τη χρηματοδότηση αυτών των δαπανών. Οι δημόσιες δαπάνες για την παροχή κοινωνικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών (π.χ. αποχέτευση, το καθαρό νερό) καλύπτονται συνήθως από φόρους και/ή τέλη χρήσης. Όμως, αυτά τα έξοδα θα μπορούσαν να καλυφθούν από χρηματοδοτικούς οργανισμούς: για παράδειγμα οι εμπορικές τράπεζες μπορούν να δώσουν δάνεια για περιβαλλοντική αρωγή ή χρηματοδότηση. Σαφώς υπάρχουν πολλά αντικίνητρα για τις περιβαλλοντικές δαπάνες. Για παράδειγμα αλλαγές στην περιβαλλοντική πολιτική και στους θεσμούς δημιουργούν μία αβεβαιότητα για τις μακροπρόθεσμες βιομηχανικές και οικονομικές συνθήκες. Επίσης σε εθνικό επίπεδο η υποτιμολόγηση της ενέργειας και των φυσικών πόρων δημιουργεί ένα επικίνδυνο βάρος στις μακροπρόθεσμες επενδύσεις. Επιπλέον οι δήμοι αδυνατούν να καθορίσουν και να προτείνουν περιβαλλοντικά προγράμματα, που να είναι οικονομικά βιώσιμα.

Συνεπώς, οι τράπεζες για άλλη μία φορά καλούνται να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο ώστε να υπερπηδηθούν τα εμπόδια και να προσδώσουν τα κίνητρα και την αρωγή στις περιβαλλοντικές επενδύσεις. Είναι ανάγκη να εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας, τόσο στην πολιτική όσο και στους θεσμούς, που θα δημιουργήσουν τις αποτελεσματικές δεσμεύσεις για την προσφορά οικονομικών εργαλείων που θα οδηγήσουν στην βιώσιμη, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη.

Ο Παναγιώτης Πουλής ήταν Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδας από το 1993 έως το 1996. Απόφοιτος της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (σήμερα Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών) και του Κέντρου Βιομηχανικών Σχέσεων του Πανεπιστημίου του Σικάγο, έχει υπηρετήσει σε διοικητικές θέσεις της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, του Ελληνικού Ινστιτούτου Πα-στέρ, της Citibank και της Societe Generale. Το 1982 έγινε Γενικός Διευθυντής της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος και ανα-διοργάνωσε τη χρηματοδοτική και διαχειριστική στρατηγική της τράπεζας, αυξάνοντας σημαντικά τα κέρδη και προωθώντας ανάλογες αλλαγές σε πολλές από τις θυγατρικές της τράπεζας. Ο κ. Πουλής δραστηριοποιείται στην Επιτροπή για τον Εκσυγχρονισμό του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος καθώς και στο Διεθνές Ίδρυμα Τραπεζικών Σπουδών και έχει επίσης υπηρετήσει ως Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου δύο κλάδων της Εμπορικής Τράπεζας, του Γερμανικού Κλάδου της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδας και της ADDAX A.E.. Το 1989 ίδρυσε τον Αθηναϊκό Όμιλο Επιχειρήσεων, Επενδύσεων και Συμβούλων Α.Ε. με στόχο να βελ-τιώσει τις οικονομικές και βιομηχανικές επενδυτικές υπηρεσίες στην Ελλάδα. Τον Ιούνιο του 1995 διορίστηκε Πρόεδρος του Ωνάσειου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου.